

Sillanrakentaja vai syrjäyttäjä?

Ikääntyvän väestön digiosaamisen huomioiminen hyvinvointialueiden strategioissa Pirkanmaalla ja Satakunnassa

Anna Ojalainen

Kandidaatintutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteidentutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

Tekijä: Anna Ojalainen

Otsikko: Sillanrakentaja vai syrjäyttävä? -- Ikääntyvän väestön digiosaamisen huomioiminen hyvinvointialueiden strategioissa Pirkanmaalla ja Satakunnassa

Ohjaaja(t): yliopistonlehtori Riina Haanpää, yliopisto-opettaja Eeva Raike, yliopistonlehtori Riikka Turtiainen

Sivumäärä: 32 sivua

Päivämäärä: Toukokuu 2026

Tämän kandidaatintutkielman tavoitteena on tarkastella, miten ikääntyvä väestö ja heidän digiosaamisensa huomioidaan Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueiden strategioissa. Tutkimuksessa selvitetään, millaisena digitalisaation rooli näyttää strategisella tasolla sekä toimiiko se ikääntyneiden näkökulmasta osallisuutta ja saavutettavuutta tukevana sillanrakentajana vai mahdollisesti syrjäyttävänä tekijänä.

Tutkimusaineistona käytetään Satakunnan hyvinvointialueen strategiaa vuosilta 2023–2025 sekä Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiaa vuosilta 2026–2029. Tutkimusmenetelmänä on laadullinen sisällönanalyysi, jonka avulla analysoidaan strategiadokumenttien sisältämiä arvoja, tavoitteita ja digitalisaatiota koskevia linjauksia erityisesti ikääntyvän väestön digiosaamisen näkökulmasta.

Tulosten perusteella ikääntyvä väestö tunnistetaan strategioissa tärkeänä palvelujen käyttäjäryhmänä, ja keskeisinä arvoina korostuvat yhdenvertaisuus, saavutettavuus ja asiakaslähtöisyys. Kuitenkin ikääntyneiden digiosaamisen huomioiminen jää pitkälti yleiselle tasolle, eikä strategioissa esitetä konkreettisia keinoja digitaalisten palvelujen käytön tukemiseksi. Digitalisaatio näyttää strategioissa pääasiassa kehitystä tukevana mahdollisuutena, mutta analyysi osoittaa, että siihen liittyy myös riski eriarvoisuuden lisääntymisestä, mikäli käyttäjien erilaisia digitaalisia valmiuksia ei huomioida riittävästi.

Tutkielman keskeinen johtopäätös on, että digitalisaatio voi toimia sekä ikääntyneiden osallisuutta tukevana sillanrakentajana että syrjäyttävänä tekijänä riippuen siitä, miten digiosaaminen huomioidaan palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämä korostaa tarvetta kehittää digipalveluja käyttäjälähtöisesti sekä tarjota riittävää tukea ja vaihtoehtoisia asiointitapoja.

Avainsanat: digitalisaatio, digiosallisuus, ikääntyneet, hyvinvointialueet, saavutettavuus, yhdenvertaisuus

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuskysymys ja kirjallisuus.....	5
1.2	Tutkimusaineisto ja -metodit.....	6
1.3	Aiempi tutkimus, teoreettinen viitekehys ja käsitteet.....	8
2	Ikäihmiset, digitalisaatio ja hyvinvointialueet	10
2.1	Hyvinvointialueet	11
2.2	Ikääntyvä väestö ja asema yhteiskunnassa	12
2.3	Ikäihmisten digiosaaminen ja digitaidot.....	14
2.4	Digiosallisuus.....	17
3	Analyysi	20
3.1	Satakunnan hyvinvointialueen strategian analyysi	20
3.2	Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian analyysi	22
3.3	Strategioiden keskeiset erot ja yhtäläisyydet	24
4	Yhteenveto	27
	Lähteet	29

1 Johdanto

Suomalainen yhteiskunta on merkittävän väestörakenteen muutoksen edessä, kun väestö ikääntyy nopeasti syntyvyyden laskiessa ja eliniän pidentyessä¹. Ikääntyneiden määrän kasvu lisää sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntää sekä asettaa uusia haasteita palveluiden järjestämiselle ja kehittämiseksi. Samanaikaisesti palvelujärjestelmä digitalisoituu, ja yhä suurempi osa palveluista siirtyy sähköisiin kanaviin. Tämä kehitys muuttaa tapaa, jolla kansalaiset asioivat julkisissa palveluissa, ja korostaa erityisesti digitaalisten taitojen merkitystä arjessa.²

Digitalisaatio tarjoaa mahdollisuuksia palvelujen saatavuuden ja tehokkuuden parantamiseen, mutta siihen liittyy myös riskejä eriarvoisuuden kasvusta. Kaikilla väestöryhmillä ei ole yhtäläisiä valmiuksia käyttää digitaalisia palveluja, ja erityisesti ikääntyneiden kohdalla puutteet digitaatioissa voivat heikentää palvelujen saavutettavuutta ja osallisuutta.³ Tämän vuoksi digiosallisuus – eli yksilön mahdollisuus käyttää digitaalisia palveluja ja osallistua yhteiskuntaan niiden kautta – nousee keskeiseksi kysymykseksi tarkasteltaessa digitalisaation vaikutuksia ikääntyvään väestöön.

Hyvinvointialueilla on keskeinen rooli sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjinä, ja niiden strategiset linjaukset ohjaavat palveluiden kehittämistä tulevina vuosina.⁴ Strategioissa määritellään muun muassa digitalisaation tavoitteita sekä sitä, miten eri väestöryhmien tarpeet huomioidaan palveluiden suunnittelussa. Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten ikääntyvän väestön digiosaaminen ja digiosallisuus huomioidaan Satakunnan ja Pirkanmaan hyvinvointialueiden strategioissa.

Tutkielman tavoitteena on analysoida, millaisia linjauksia ja painotuksia strategioissa esitetään ikääntyneiden digiosaamisen tukemiseksi sekä miten digitalisaatio näyttäytyy suhteessa palvelujen saavutettavuuteen ja yhdenvertaisuuteen. Lisäksi tarkastellaan, millaisia mahdollisia jännitteitä digitalisaation edistämisen ja ikääntyneiden palvelutarpeiden välillä ilmenee.

Tutkielma etenee siten, että luvussa 1 esitellään tutkimuksen tausta, tutkimuskysymys, aiheisto sekä keskeinen teoreettinen viitekehys. Luvussa 2 tarkastellaan ikääntyvän väestön asemaa, digitaitoja ja digiosallisuutta käsittelevää tutkimusta sekä näiden teemojen keskinäisiä yhteyksiä. Luvussa 3 analysoidaan Satakunnan ja Pirkanmaan hyvinvointialueiden strategioita

¹ Tilastokeskus. Väestöennusteet.

² Sosiaali- ja terveysministeriö. Digitalisaatio sosiaali- ja terveydenhuollossa.

³ Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL). Ikääntyneet ja digitaatio.

⁴ Valtiovarainministeriö, Hyvinvointialueiden tehtävät ja toiminta.

tutkimuskysymysten näkökulmasta erityisesti ikääntyvän väestön digiosaamisen ja digiosallisuuden huomioimisen kannalta. Lopuksi luvussa 4 kootaan yhteen tutkimuksen keskeiset tulokset ja pohditaan niiden merkitystä sekä hyvinvointialueiden palvelujen kehittämisen että ikääntyvän väestön näkökulmasta.

Olen käyttänyt ChatGPT mallia 5.5 kielenhuollon tarkastamiseen. Tämän lisäksi olen hyödynnänyt edellä mainittua tekoälyä tutkimuskirjallisuuden etsimiseen. Olen huolellisesti käynyt läpi tekoälyn esittämät tutkimuskirjallisuudet todetakseni ne tutkielmaani sopiviksi.

1.1 Tutkimuskysymys ja kirjallisuus

Tutkimuskysymykseni on: Miten ikääntyvä väestö huomioidaan Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueiden strategioissa digitalisaation näkökulmasta?

Tarkentavana alatutkimuskysymyksenä esitän: Miten digiosaaminen ja digiosallisuus huomioidaan strategisissa linjauksissa? Lisäksi tarkastelen, liitetäänkö digitalisaatio strategioissa taoudellisiin tavoitteisiin ja millaisia vaikutuksia tällä voi olla ikääntyvään väestöön.

Suomalaisen hyvinvointivaltion keskeisiin periaatteisiin kuuluu palvelujen yhdenvertainen saatavuus kaikille kansalaisille.⁵ Hyvinvointivaltiolla viitataan järjestelmään, jossa julkinen valta vastaa keskeisten hyvinvointipalvelujen järjestämisestä ja pyrkii turvaamaan kansalaisten hyvinvoinnin sekä vähentämään eriarvoisuutta.⁶ Sosiaali- ja terveyspalvelujen näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että palvelujen tulisi olla saavutettavia riippumatta yksilön iästä, toimintakyvystä tai muista henkilökohtaisista valmiuksista. Viime vuosina palvelujärjestelmää on kuitenkin muokannut voimakkaasti digitalisaatio, jonka myötä yhä suurempi osa palveluista on siirtynyt sähköisiin kanaviin.⁷ Samanaikaisesti Suomen väestön ikääntyminen lisää palvelujen tarvetta ja korostaa kysymystä siitä, miten eri väestöryhmät pystyvät hyödyntämään digitaalisia palveluja.

Tämä kehitys muodostaa perustan tutkielmani tutkimuskysymykselle. Digitalisaatioon liitetään usein odotuksia palvelujen tehostumisesta ja paremmasta saavutettavuudesta, mutta erityisesti ikääntyvän väestön kohdalla sen vaikutukset eivät ole yksiselitteisiä. Osa ikääntyneistä hyötyy digitaalisista palveluista, kun taas osa kohtaa niiden käytössä merkittäviä

⁵ Valtioneuvosto. Hyvinvointivaltio ja sosiaali- ja terveyspolitiikka.

⁶ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

⁷ Sosiaali- ja terveysministeriö. Digitalisaatio sosiaali- ja terveydenhuollossa.

haasteita esimerkiksi puutteellisten digitaitojen tai resurssien vuoksi.⁸ Tämän jännitteen vuoksi on perusteltua tarkastella, missä määrin ikääntyvä väestö huomioidaan strategisella tasolla digitalisaation yhteydessä.

Näistä lähtökohdista käsin tutkielma kohdistuu hyvinvointialueiden strategioihin, sillä ne ohjaavat palvelujen kehittämistä ja heijastavat sitä, millaisia tavoitteita ja arvoja palvelujärjestelmän kehittämiseksi asetetaan. Strategioiden tarkastelu mahdollistaa sen analysoimisen, millä tavoin ikääntyvän väestön digiosaaminen ja digiosallisuus tunnistetaan sekä millaisia painotuksia digitalisaatiolle annetaan suhteessa yhdenvertaisuuteen ja saavutettavuuteen.

1.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tässä tutkielmassa käytän aineistona Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueiden strategiadokumentteja. Strategiat ovat keskeisiä ohjausvälineitä, joiden kautta hyvinvointialueet määrittelevät toiminnan tavoitteita, painopisteitä ja kehittämissuuntia.⁹ Näin ollen ne tarjoavat relevantin aineiston tarkasteltaessa, miten ikääntyvän väestön digiosaaminen ja digiosallisuus huomioidaan strategisella tasolla.

Tutkimusaineistona käytetään Satakunnan hyvinvointialueen strategiaa vuosilta 2023–2025 sekä Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiaa vuosilta 2026–2029. Strategiat edustavat eri ajanjaksoja, mikä on hyvä huomioida analyysissä, sillä ne kuvaavat osittain eri vaiheita hyvinvointialueiden kehityksessä.

Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueet eroavat toisistaan paitsi väestörakenteen, myös alueellisen rakenteen ja palvelujärjestelmän näkökulmasta. Pirkanmaa on väestöltään suurempi ja kaupunkimaisempi alue, jossa väestö on keskimäärin nuorempaa. Satakunnassa väestö on puolestaan keskimäärin iäkkäämpää, ja erityisesti yli 65-vuotiaiden osuus on korkeampi kuin Pirkanmaalla. Tilastokeskuksen väestörakennetta koskevien tietojen mukaan ikääntyneiden suhteellinen osuus on suurempi Satakunnassa, mikä lisää sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta ja korostaa palvelujen saavutettavuuden merkitystä. Näillä rakenteellisilla eroilla on vaikutusta siihen, millaisia painotuksia hyvinvointialueiden toiminnassa ja kehittämisessä tehdään, erityisesti digitalisaation ja palvelujen saavutettavuuden näkökulmasta.¹⁰

⁸ THL, blogit.

⁹ Kiander J. & Lönnqvist H.: Hyvinvointivaltio, sosiaalipolitiikka ja taloudellinen kasvu. Helsinki. 2002.

¹⁰ Tilastokeskus: Väestörakenne, Pirkanmaa ja Satakunta.

Aineiston valintaan vaikutti se, että tutkimusprosessin aikana Satakunnan hyvinvointialue ei ollut vielä julkaissut uutta strategiaansa, kun taas Pirkanmaan hyvinvointialue oli jo ottanut käyttöön uuden strategiakauden. Tämän vuoksi analyysiin valikoitui eri ajankohtia edustavat strategiat, mikä mahdollistaa niiden tarkastelun osana hyvinvointialueiden kehityksen eri vaiheita.

Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueet valikoituivat tutkimuskohteiksi myös siksi, että ne tarjoavat keskenään vertailukelpoisen, mutta erilaisen toimintaympäristön. Näiden alueiden väliset erot väestörakenteessa ja alueellisissa erityispiirteissä tekevät niistä perustellun vertailuparin tarkasteltaessa ikääntyvän väestön asemaa ja digiosaamisen huomioimista strategisella tasolla.

Satakunta on minulle alueellisesti tuttu, mikä voi tukea aineiston kontekstin ymmärtämistä. Analyysissä olen kuitenkin pyrkinyt säilyttämään tutkimuksellisen objektiivisuuden ja tarkastelemaan aineistoa systemaattisesti.

Tutkimusmenetelmänä käytän laadullista sisällönanalyysiä. Menetelmä soveltuu tutkimukseen, jossa analysoidaan tekstimuotoista aineistoa ja pyritään tunnistamaan siitä keskeisiä teemoja ja merkityksiä. Tässä tutkielmassa sisällönanalyysi toimii välineenä, jonka avulla jäsenen ja tulkitsen aineistoa tutkimuskysymysten näkökulmasta.

Analyysiprosessissa tunnistin aineistosta tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä teemoja, kuten digiosaamisen, digiosallisuuden, saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden. Näitä teemoja tarkastelin strategioiden sisältämien linjausten ja painotusten kautta. Tarkastelun kohteena ei ole strategioiden käytännön toteutus, vaan se, miten ikääntyvä väestö ja digitalisaatio esitetään strategisella tasolla.

Laadullisen sisällönanalyysin periaatteet pohjautuvat Tuomen ja Sarajärven (2002) esittämään malliin, jossa analyysi etenee aineiston pelkistämisen, ryhmittelyn ja abstrahoinnin kautta.¹¹ Näiden vaiheiden avulla aineistosta muodostetaan jäsennelty kokonaisuus ja tuotetaan tutkimuskysymysten kannalta perusteltuja tulkintoja.¹²

¹¹ Tuomi J. & Saarijärvi A. 2002.

¹² Tuomi J. & Saarijärvi A. 2002.

1.3 Aiempi tutkimus, teoreettinen viitekehys ja käsitteet

Ikääntyvien ja digitaalisten palvelujen käyttöä on tarkasteltu aiemmassa tutkimuksessa useista näkökulmista, kuten digiosaamisen, saavutettavuuden ja osallisuuden kautta. Aiempi tutkimus muodostaa tälle tutkielmalle teoreettisen perustan, jonka avulla voidaan tarkastella hyvinvointialueiden strategioita kriittisesti. Tutkimuskirjallisuudessa on tuotu esiin, että digitalisaatio voi samanaikaisesti parantaa palvelujen saatavuutta ja lisätä eriarvoisuutta erityisesti niiden ryhmien kohdalla, joilla ei ole riittäviä digitaalisia valmiuksia.

Esimerkiksi Rosenlund & Kinnunen *Ikäihmisten kokemukset terveydenhuollon sähköisten palvelujen käytöstä ja kokemusten hyödyntäminen palvelujen kehittämisessä* – kyseessä on kirjallisuuskatsaus, jossa kuvataan ikäihmisten kokemuksia terveydenhuollon sähköisten palvelujen käytöstä sekä sitä, miten näitä kokemuksia voidaan hyödyntää palvelujen kehittämisessä.¹³ Tutkimuksessa korostuu, että ikääntyneiden kokemukset digipalveluista ovat moninaisia: osa kokee palvelut hyödyllisiksi ja arkea helpottaviksi, kun taas osa kohtaa merkittäviä haasteita niiden käytössä. Erityisesti digiosaamisen puute, palvelujen monimutkaisuus ja tuen vähäisyys voivat heikentää palvelujen saavutettavuutta. Tämä tutkimus tukee tämän tutkielman lähtökohtaa siitä, että digitalisaation vaikutukset eivät ole yksiselitteisesti myönteisiä, vaan ne voivat myös lisätä eriarvoisuutta.

Tämän tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu digitalisaation, osallisuuden ja ikääntymisen käsitteiden ympärille. Keskeinen lähtökohta on tarkastella digitalisaatiota kaksijakoisena ilmiönä, joka voi toimia sekä palvelujen saavutettavuutta parantavana tekijänä että eriarvoisuutta lisäävänä rakenteena. Tätä näkökulmaa kuvataan tutkielman otsikossa ilmaisulla ”silanrakentaja vai syrjäyttävä”.

Digitalisaatiolla tarkoitetaan tässä tutkielmassa prosessia, jossa palveluja, toimintoja ja vuorovaikutusta siirretään digitaalisiin ympäristöihin ja toteutetaan teknologian avulla. Sosiaali- ja terveyspalveluissa digitalisaatio näkyy esimerkiksi sähköisinä ajanvarausjärjestelminä, etä vastaanottoina ja erilaisina verkkopalveluina. Digitalisaatio voi parantaa palvelujen saavutettavuutta ja tehokkuutta, mutta samalla se edellyttää käyttäjiltä riittäviä digitaalisia taitoja.¹⁴

Osallisuus viittaa yksilön mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan ja kokea kuuluvansa siihen. Se sisältää kokemuksen elämän hallinnasta, merkityksellisyydestä sekä

¹³ Rosenlund & Kinnunen, 2018.

¹⁴ Valtiovarainministeriö.

mahdollisuuksista vaikuttaa omaan elämään ja yhteisiin asioihin.¹⁵ Digitaalisessa kontekstissa osallisuus tarkoittaa sitä, että yksilöllä on sekä pääsy digitaalisiin palveluihin että riittävät valmiudet niiden käyttöön. Osallisuuden puute voi johtaa digitaaliseen syrjäytymiseen, mikä on keskeinen riski erityisesti ikääntyvien kohdalla.

Ikääntyvällä väestöllä tarkoitetaan tässä tutkielmassa henkilöitä, joiden toimintakyky, elämäntilanne ja digitaaliset valmiudet voivat poiketa merkittävästi nuoremmista ikäryhmistä. On kuitenkin tärkeää huomioida, että ikääntyvät eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan heidän taitonsa ja kokemuksensa vaihtelevat huomattavasti. Tämä tekee heidän huomioimisestaan palvelujen suunnittelussa erityisen tärkeää.¹⁶

Näiden käsitteiden avulla tutkielmassa tarkastellaan, miten hyvinvointialueiden strategiat huomioivat ikääntyvän väestön digitaalisten palvelujen kehittämisessä sekä missä määrin digitalisaatio näyttäytyy strategioissa sillanrakentajana tai syrjäyttävänä tekijänä.

¹⁵ THL, 2024.

¹⁶ Rosenlund & Kinnunen, 2018.

2 Ikäihmiset, digitalisaatio ja hyvinvointialueet

Ikäihmisen käsite on monimuotoinen. Henkilö, joka on täyttänyt 65 vuotta, voidaan määritellä ikääntyneeksi.¹⁷ Tämä ei kuitenkaan ole ehdoton raja, vaan ikääntyminen on enemmän sosiaalinen ja biologinen prosessi kuin pelkkä kronologinen luku. Vanhuksista puhutaan puolestaan usein yli 75-vuotiaista henkilöistä.¹⁸

Ikäihmisten määrittely pelkän iän perusteella ei kuitenkaan anna kattavaa kuvaa heidän elämäntilanteestaan tai toimintakyvystään. Ikäihmiset muodostavat heterogeenisen ryhmän, jonka sisällä erot terveydessä, toimintakyvyssä, sosiaalisessa asemassa ja digitaidoissa voivat olla merkittäviä. Osa 65 vuotta täyttäneistä elää aktiivista ja työkykyistä arkea, kun taas osa yli 75-vuotiaista tarvitsee säännöllistä tukea tai hoivapalveluja. Ikääntymiseen liittyvät muutokset ovat yksilöllisiä ja voivat koskea fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä.¹⁹

Väestörakenteen muutos tekee ikäihmisistä yhä merkittävämmän väestöryhmän suomalaisessa yhteiskunnassa. Syntyvyyden lasku ja eliniän piteneminen ovat johtaneet siihen, että ikääntyneiden osuus väestöstä kasvaa jatkuvasti. Erityisesti yli 75-vuotiaiden ja sitä vanhempien määrä lisääntyy, mikä vaikuttaa suoraan sosiaali- ja terveystalouden kysyntään. Tämä kehitys asettaa paineita hyvinvointialueiden palvelurakenteelle ja taloudelle sekä korostaa ennaltaehkäisevien ja saavutettavien palvelujen merkitystä.²⁰

Digitalisaatio on viime vuosina muuttanut sosiaali- ja terveystalouden toteutustapoja merkittävästi. Digitaalisten palvelujen tavoitteena on parantaa palvelujen saatavuutta ja tehokkuutta sekä tarjota kansalaisille uusia mahdollisuuksia osallistua omaa hoitoaan koskevaan päätöksentekoon. Esimerkiksi ajanvaraus, neuvonta ja osa vastaanotoista voidaan toteuttaa sähköisesti, mikä mahdollistaa asioinnin ajasta ja paikasta riippumatta.²¹

Digitaalisten palvelujen yleistymisen edellyttää kuitenkin käyttäjiltä riittäviä digitaalisia taitoja sekä pääsyä tarvittaviin laitteisiin ja verkkoyhteyksiin. Tästä näkökulmasta keskeiseksi käsitteeksi nousee digiosallisuus, jolla viitataan yksilön mahdollisuuksiin käyttää digitaalisia

¹⁷ Yhteiskuntaorientaatio.fi.

¹⁸ Tilastokeskus.

¹⁹ THL, blogit, ikääntyminen.

²⁰ Tilastokeskus.

²¹ Sosiaali- ja terveysministeriö, digitalisaatio.

palveluja ja osallistua yhteiskuntaan niiden kautta. Digiosallisuus ei toteudu kaikille väestöryhmille yhdenvertaisesti, mikä voi lisätä eriarvoisuutta palvelujen käytössä.²²

Erityisesti ikääntyneiden kohdalla digipalvelujen käyttö voi olla haastavaa esimerkiksi puutteellisten digitaitojen tai palvelujen monimutkaisuuden vuoksi. Tämä tekee digiosaamisen huomioimisesta keskeisen kysymyksen palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä. Näin ollen digitalisaation ja ikääntymisen välinen suhde muodostaa tärkeän lähtökohdan tämän tutkielman analyysille.

2.1 Hyvinvointialueet

Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä tapahtui merkittävä hallinnollinen muutos, kun hyvinvointialueet aloittivat toimintansa vuonna 2023. Hyvinvointialueet ovat julkisen hallinnon alueellisia toimijoita, joiden vastuulle siirtyivät aiemmin kuntien ja kuntayhtymien järjestämät sosiaali- ja terveysterveystoimet sekä pelastustoimi. Suomessa on yhteensä 21 hyvinvointialuetta, ja niiden tehtävänä on järjestää alueensa asukkaille sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä huolehtia pelastustoimesta. Poikkeuksena tästä on Helsingin kaupunki, joka vastaa näistä palveluista omalla alueellaan.²³

Hyvinvointialueiden perustamisen taustalla oli tarve uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta. Uudistuksen tavoitteena oli parantaa palvelujen saatavuutta ja yhdenvertaisuutta sekä turvata palvelujen rahoitus väestön ikääntyessä ja palvelutarpeen kasvaessa. Aiemmin palvelujen järjestäminen oli pitkälti kuntien vastuulla, mikä johti paikoin suuriin eroihin palvelujen saatavuudessa ja resursseissa eri alueiden välillä. Hyvinvointialueiden tarkoituksena on yhdistää palvelujen järjestäminen laajemmille alueille, jolloin resursseja voidaan suunnata tehokkaammin ja palveluja kehittää kokonaisuutena.²⁴

Hyvinvointialueet vastaavat laajasta palvelukokonaisuudesta, joka kattaa esimerkiksi perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalipalvelut sekä pelastustoimen. Näiden palvelujen järjestäminen edellyttää laajaa hallinnollista ja taloudellista suunnittelua, sillä palvelujen tarve vaihtelee alueittain esimerkiksi väestörakenteen, sairastavuuden ja alueellisen

²² Sosiaali- ja terveysministeriö.

²³ Yrittäjät.fi.

²⁴ Yrittäjät.fi.

kehityksen mukaan. Hyvinvointialueiden toiminnan keskeisenä tavoitteena on turvata asukkailleen toimivat ja saavutettavat palvelut sekä edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä.²⁵

Hyvinvointialueiden toimintaa ohjaavat myös erilaiset strategiat ja suunnitelmat, joiden avulla määritellään alueen pitkän aikavälin tavoitteita sekä palvelujen kehittämisen suuntaviivoja. Strategioissa tarkastellaan esimerkiksi väestön hyvinvointiin liittyviä haasteita, palvelujen järjestämistä sekä tulevaisuuden kehittämistarpeita. Väestön ikääntyminen on yksi keskeisistä tekijöistä, joka vaikuttaa hyvinvointialueiden toimintaan ja palvelujen suunnitteluun. Ikääntyvän väestön kasvu lisää erityisesti sosiaali- ja terveystalvelujen tarvetta, mikä asettaa hyvinvointialueille uusia vaatimuksia palvelujen järjestämisessä ja kehittämisessä.

Tämän tutkielman näkökulmasta hyvinvointialueet ovat keskeisessä roolissa, sillä niiden strategiat ohjaavat sitä, miten sosiaali- ja terveystalveluja kehitetään tulevaisuudessa. Erityisesti digitalisaatio ja digitaalisten palvelujen lisääntyminen ovat nousseet tärkeiksi kehittämiskohteiksi hyvinvointialueilla. Tässä tutkielmassa tarkastellaan erityisesti sitä, miten ikääntyvän väestön digiosaaminen huomioidaan hyvinvointialueiden strategioissa Pirkanmaan ja Satakunnan alueilla.

2.2 Ikääntyvä väestö ja asema yhteiskunnassa

Ikääntymiseen liittyy usein muutoksia toimintakyvyssä ja terveydessä. Toimintakyky voidaan jakaa fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn, jotka kaikki vaikuttavat siihen, kuinka itsenäisesti ihminen pystyy suoriutumaan arjen toiminnoista. Fyysinen toimintakyky liittyy esimerkiksi liikkumiseen ja päivittäisistä askareista selviytymiseen, psyykinen toimintakyky muun muassa muistiin ja oppimiskykyyn sekä sosiaalinen toimintakyky kykyyn ylläpitää ihmissuhteita ja osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Ikääntymiseen liittyvät muutokset näillä osa-alueilla voivat vaikuttaa siihen, millaista tukea tai palveluja henkilö tarvitsee arjessaan.²⁶

Monet ikäihmiset elävät kuitenkin pitkään aktiivista ja itsenäistä elämää. Suomessa ikääntymispolitiikan keskeisenä tavoitteena on tukea mahdollisuutta asua omassa kodissa mahdollisimman pitkään. Tätä tuetaan esimerkiksi kotihoidon, kuntoutuksen ja erilaisten

²⁵ Suomenmaa.fi, 2025.

²⁶ THL.

tukipalvelujen avulla. Ikäihmisten elämäntilanteet vaihtelevat kuitenkin huomattavasti, ja sosiaalisilla verkostoilla, kuten läheisillä ja omaisilla, on usein suuri merkitys arjen sujuvuuden kannalta.

Tilastokeskuksen vuoden 2019 väestöennusteen mukaan Suomessa ei 15 vuoden kuluttua ole enää yhtään maakuntaa, jossa syntyy enemmän ihmisiä kuin kuolee, jos syntyvyys pysyy nykyisellä tasolla. Väkiluku lähtee kehityksen mukaan laskuun vuonna 2031, ja vuonna 2050 väestö olisi noin 100 000 nykyistä pienempi. Ennusteen mukaan erityisesti työikäisen väestön määrä pienenee: vuonna 2040 työikäisiä (15–64-vuotiaat) on arvioitu olevan noin 111 000 vähemmän kuin nykytilanteessa, kun taas alle 15-vuotiaiden määrä olisi 688 000, mikä on 178 000 vähemmän kuin vuonna 2015 laaditussa ennusteessa. Ikääntyneiden osuus väestöstä kasvaa samanaikaisesti merkittävästi. Tämä tarkoittaa, että hyvinvointialueilla palveluiden käyttäjäkunta muuttuu nopeasti vanhemmaksi, joka lisää taas haasteita palveluiden riittävydestä, rahasta sekä laadusta. Palvelutarpeiden ennakointi ja ikääntyvien väestöryhmien huomioiminen strategioissa nousevat yhä keskeisempään rooliin, jotta hyvinvointialueet voivat vastata kasvavaan kysyntään ja turvata ikäihmisten mahdollisuudet elää turvallista ja itsenäistä elämää.²⁷

Tämä kehitys tarkoittaa, että hyvinvointialueilla palveluiden käyttäjäkunta muuttuu nopeasti vanhemmaksi, mikä lisää paineita palveluiden riittävyydelle, laadulle ja rahoitukselle. Palvelutarpeiden ennakointi ja ikääntyvien väestöryhmien huomioiminen korostuvat, jotta hyvinvointialueet voivat vastata kasvavaan kysyntään ja turvata ikäihmisten mahdollisuudet elää turvallista ja itsenäistä elämää.

Ikäihmisten elämäntilanteisiin vaikuttavat myös sosiaaliset ja taloudelliset tekijät. Läheisten, ystävien ja yhteisöjen muodostamat sosiaaliset verkostot voivat tarjota merkittävää tukea arjessa ja vähentää yksinäisyyttä. Toisaalta yksinäisyys tai sosiaalisen tuen puute voivat lisätä palveluiden tarvetta ja vaikuttaa hyvinvointiin. Taloudelliset resurssit, kuten eläkkeet, säästöt ja asumisen kustannukset, vaikuttavat puolestaan mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan ja käyttää erilaisia palveluja.

Samalla on tärkeää tunnistaa, että ikäihmiset eivät ole vain palvelujen käyttäjiä, vaan he muodostavat aktiivisen osan yhteiskuntaa. Monet osallistuvat vapaaehtoistoimintaan, järjestöihin

²⁷ Tilastokeskus, 2019.

ja harrastuksiin sekä tukevat läheisiään arjessa. Näin he vaikuttavat sekä sosiaaliseen että taloudelliseen toimintaan.

Digitalisaation lisääntyminen sosiaali- ja terveystaloudissa on tuonut mukanaan myös uudenlaisia haasteita ikääntyneiden asemaan liittyen. Tutkimuksissa on havaittu, että erityisesti yli 75-vuotiaat kohtaavat usein vaikeuksia digitaalisten terveystaloudien käytössä. Haasteet voivat liittyä esimerkiksi digilaitteiden käytön oppimiseen, palvelujen monimutkaisuuteen sekä ikääntymisen myötä tapahtuviin fyysisiin ja kognitiivisiin muutoksiin, kuten näkökyvyn heikkenemiseen tai hienomotoriikan vaikeutumiseen. Näiden tekijöiden vuoksi osa ikääntyneistä voi jäädä digitaalisten palvelujen ulkopuolelle, mikä korostaa saavutettavien palvelujen sekä vaihtoehtoisten asiointitapojen merkitystä.²⁸

Kokonaisuudessaan väestön ikääntyminen on keskeinen yhteiskunnallinen muutos, joka vaikuttaa palvelujärjestelmään, talouteen ja arjen käytäntöihin. Muutokseen vastaaminen edellyttää pitkäjänteistä suunnittelua sekä palvelujen kehittämistä siten, että ne tukevat ikääntyneiden mahdollisuuksia elää mahdollisimman itsenäistä ja turvallista elämää.

2.3 Ikäihmisten digiosaaminen ja digitaidot

Digiosaaminen on noussut keskeiseksi kansalaistaidoksi digitalisoituvassa yhteiskunnassa.²⁹ Digiosaamisella tarkoitetaan yksilön kykyä käyttää digitaalisia laitteita, sovelluksia ja verkkopalveluja sekä hyödyntää niitä arjen eri tilanteissa. Digitaalinen osaaminen ei rajoitu pelkästään tekniseen laitteiden käyttöön, vaan siihen sisältyy myös kyky hankkia, arvioida ja hyödyntää tietoa digitaalisista ympäristöistä sekä toimia turvallisesti ja vastuullisesti verkossa. Digiosaaminen on siten tärkeä osa nykyaikaista arjen toimintakykyä, sillä monet yhteiskunnan palvelut, viestintäkanavat ja tiedonlähteet ovat siirtyneet digitaalisiin ympäristöihin.³⁰

Digitalisaation myötä myös sosiaali- ja terveystaloudien käyttö on muuttunut yhä enemmän sähköiseksi. Monet palvelut, kuten ajanvaraukset, reseptien uusiminen sekä omien terveystietojen tarkastelu, voidaan nykyisin hoitaa verkkopalvelujen kautta. Digitaalisten palvelujen käyttö voi helpottaa asiointia ja parantaa palvelujen saavutettavuutta, sillä palveluja voidaan käyttää ajasta ja paikasta riippumatta. Samalla digitalisaatio kuitenkin lisää digiosaamisen

²⁸ THL, Kyytsönen M. & Jääskeläinen S. & Vehko T., mahdollisuudet digiasointiin sosiaali- ja terveydenhuollossa vaihtelevat, 2023.

²⁹ Työryhmämuistio, 2025.

³⁰ Työryhmämuistio, 2025.

merkitystä, koska palvelujen käyttö edellyttää käyttäjiltä tietynlaisia teknisiä taitoja sekä kykyä toimia digitaalisissa ympäristöissä.³¹

Digiosaaminen koostuu useista eri osa-alueista. Ensinnäkin se sisältää tekniset perustaidot, kuten kyvyn käyttää tietokonetta, älypuhelinta tai tablettia sekä hallita erilaisia sovelluksia ja verkkopalveluja. Lisäksi digiosaamiseen kuuluu tiedonhakuun liittyvä osaaminen, eli kyky etsiä ja arvioida tietoa internetistä. Tärkeä osa digiosaamista on myös tietoturvaan liittyvä osaaminen, kuten kyky tunnistaa mahdollisia huijauksia ja suojata omia henkilötietojaan verkossa. Näiden taitojen merkitys on kasvanut erityisesti silloin, kun yhä useammat palvelut edellyttävät vahvaa sähköistä tunnistautumista tai henkilökohtaisten tietojen käsittelyä digitaalisissa järjestelmissä.³²

Ikääntyneiden näkökulmasta digiosaaminen on erityisen tärkeä kysymys, sillä digitalisaatio on muuttanut monia sellaisia palveluja ja arjen käytäntöjä, jotka aiemmin hoidettiin kasvokkain tai puhelimitse. Vaikka monet ikääntyneet käyttävät aktiivisesti digitaalisia palveluja, digitaidot vaihtelevat merkittävästi eri henkilöiden välillä. Tutkimusten mukaan osa ikääntyneistä kokee digitaalisten palvelujen käytön vaikeaksi esimerkiksi puutteellisten taitojen, laitteiden käytön haasteiden tai palvelujen monimutkaisuuden vuoksi.³³ Digitaalisten taitojen puute voi vaikeuttaa erityisesti sosiaali- ja terveystalvelujen käyttöä sekä tiedon hankkimista omasta terveydestä ja hyvinvoinnista.³⁴

Digitalisaation lisääntyminen sosiaali- ja terveystalveluissa on tuonut mukanaan myös uudenlaisia haasteita ikääntyneiden asemaan liittyen. Tutkimuksissa on havaittu, että erityisesti yli 75-vuotiaat kohtaavat usein vaikeuksia digitaalisten terveystalvelujen käytössä. Haasteet voivat liittyä esimerkiksi digilaitteiden käytön oppimiseen, palvelujen monimutkaisuuteen sekä ikääntymisen myötä tapahtuviin fyysisiin ja kognitiivisiin muutoksiin, kuten näkökyvyn heikkenemiseen tai hienomotoriikan vaikeutumiseen. Näiden tekijöiden vuoksi osa ikääntyneistä voi jäädä digitaalisten palvelujen ulkopuolelle, mikä korostaa saavutettavien palvelujen sekä vaihtoehtoisten asiointitapojen merkitystä.³⁵

³¹ Valli.fi.

³² Valli.fi.

³³ Varajakoski & Tiilikainen 2025.

³⁴ Korpela V. 2025.

³⁵ Kyytsönen M.& Jääskeläinen S. & Vehko T. 2023.

Ikääntyneiden digiosaamista on tarkasteltu esimerkiksi yli 75-vuotiaille suunnatussa kyselytutkimuksessa, jossa selvitettiin heidän kokemuksiaan digitaalisista sosiaali- ja terveystalvveluista. Tutkimuksen mukaan suurin osa vastaajista käytti digitaalisia palveluja ainakin jossain määrin. Kyselyyn vastanneista 85 prosenttia ilmoitti käyttäneensä digitaalisia sosiaali- ja terveystalvveluja, ja monet käyttivät internetiä itsenäisesti esimerkiksi tiedon hakemiseen tai sähköiseen asiointiin. Samalla kuitenkin 15 prosenttia vastaajista kertoi, ettei käytä digitaalisia sote-palveluja lainkaan. Keskeisiä syitä tähän olivat esimerkiksi se, ettei palvelujen käyttöä koettu osaamisen puolesta mahdolliseksi tai että digilaitteiden käyttö tuntui hankalalta.³⁶

Tutkimuksessa nousi esiin myös muita tekijöitä, jotka voivat rajoittaa digiosaamisen hyödynämistä. Osa vastaajista kertoi esimerkiksi aistirajoitteiden, kuten näkö- tai kuulovaikeuksien, vaikeuttavan digitaalisten palvelujen käyttöä. Lisäksi joillakin vastaajista digilaitteiden hankkiminen saattoi olla taloudellisesti haastavaa. Digitaalisten palvelujen käyttöön liittyy myös luottamukseen ja turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä, sillä osa vastaajista kertoi pelkäävänsä esimerkiksi verkkohuijauksia tai tietojen väärinkäyttöä.³⁷

Vaikka osa ikääntyneistä kohtaa haasteita digiosaamisessa, tutkimusten perusteella monet heistä hallitsevat kuitenkin useita digitaalisia perustaitoja. Esimerkiksi yli 75-vuotiaiden digipalvelujen käyttöä koskevassa kyselyssä lähes kaikki vastaajat ilmoittivat osaavansa avata verkkosivuja ja etsiä tietoa internetistä hakusanojen avulla. Myös sähköisten lomakkeiden täyttäminen ja verkkoyhteyden käyttö olivat useimmille vastaajille tuttuja toimintoja. Sen sijaan esimerkiksi sovellusten lataaminen mobiililaitteisiin koettiin useammin haastavaksi.³⁸

Digiosaamisen merkitys korostuu erityisesti silloin, kun tarkastellaan kansalaisten mahdollisuuksia käyttää julkisia palveluja ja osallistua yhteiskunnan toimintaan. Mikäli digitaidot ovat puutteelliset, digitaalisten palvelujen käyttö voi olla vaikeaa tai jopa mahdotonta. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa osa väestöstä jää palvelujen ulkopuolelle tai tarvitsee toisten ihmisten apua asioiden hoitamiseen. Digiosaaminen voidaan siten nähdä tärkeänä osana digitaalista osallisuutta, sillä riittävät taidot mahdollistavat palvelujen käytön sekä osallistumisen digitaaliseen yhteiskuntaan.³⁹

³⁶ Varajakoski & Tiilikainen 2025.

³⁷ Varajakoski & Tiilikainen 2025.

³⁸ Varajakoski & Tiilikainen 2025.

³⁹ Heinäsenaho, Virtanen & Hyttinen 2025, 11-16.

Ikääntyneiden digiosaamisen tukeminen onkin noussut tärkeäksi kehittämiskohteeksi digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Digitaalisten palvelujen käyttöä voidaan edistää esimerkiksi tarjoamalla digitukea, selkeitä käyttöohjeita sekä käyttäjäystävällisiä palveluja. Erityisesti sosiaali- ja terveystalvvelujen kohdalla on tärkeää, että digitaaliset palvelut suunnitellaan saavutettaviksi ja helppokäyttöisiksi myös niille henkilöille, joilla on rajallisemmat digitaidot. Samalla on tärkeää varmistaa, että palveluja voidaan käyttää myös muilla tavoin, kuten puhelimitse tai kasvokkain. Näin voidaan varmistaa, että digitalisaatio ei heikennä kansalaisten mahdollisuuksia saada tarvitsemiaan palveluja.⁴⁰

2.4 Digiosallisuus

Digitalisoituvassa yhteiskunnassa osallisuuden käsite on laajentunut koskemaan myös digitaalista toimintaympäristöä. Osallisuudella tarkoitetaan yleisesti yksilön mahdollisuutta osallistua yhteiskunnan toimintaan, käyttää palveluja sekä vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin. Digitalisaation myötä osa tästä osallistumisesta tapahtuu yhä enemmän digitaalisissa ympäristöissä, jolloin puhutaan digiosallisuudesta. Digiosallisuus viittaa yksilön mahdollisuuksiin käyttää digitaalisia välineitä, sovelluksia ja palveluja sekä osallistua niiden avulla yhteiskunnan toimintaan ja arjen asioiden hoitamiseen.⁴¹

Digiosallisuus ei kuitenkaan tarkoita pelkästään digitaalisten laitteiden omistamista tai teknisten taitojen hallintaa. Siihen liittyvät myös palvelujen saavutettavuus, käyttäjäystävällisyys sekä se, kuinka merkityksellisiksi ihmiset kokevat digitaaliset palvelut omassa arjessaan. Digiosallisuuden toteutuminen edellyttää toimivia teknisiä ratkaisuja, turvallisia ja helposti käytettäviä palveluja sekä mahdollisuuksia saada tukea digipalvelujen käyttöön. Lisäksi motivaatio, asenteet ja koetut hyödyt vaikuttavat siihen, kuinka aktiivisesti ihmiset osallistuvat digitaaliseen yhteiskuntaan.⁴²

Digiosallisuutta voidaan tarkastella myös laajempänä yhteiskunnallisena ilmiönä, joka liittyy digitaaliseen eriarvoisuuteen. Digitaalisella eriarvoisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia käyttää digitaalisia palveluja tai hyödyntää niitä täysipainoisesti. Tämä eriarvoisuus voi johtua esimerkiksi puutteellisista digitaidoista, heikosta taloudellisesta tilanteesta, laitteiden tai internetyhteyksien puutteesta sekä palvelujen

⁴⁰ Valli.fi.

⁴¹ Digiraati - tietoa ammattilaisille, Valli.fi.

⁴² Myllymäki & Mähkönen 2025.

monimutkaisuudesta. Digiosallisuus voidaan näin nähdä vastakohtana digitaaliselle syrjäytymiselle, jossa yksilö jää digitaalisten palvelujen ja yhteiskunnallisen osallistumisen ulkopuolelle.

Ikääntyneiden näkökulmasta digiosallisuus on keskeinen osa hyvinvointia ja arjen sujuvuutta. Digitaalisten palvelujen avulla ikääntyneet voivat esimerkiksi hoitaa asioita viranomaisten kanssa, seurata omaa terveyttään, käyttää erilaisia hyvinvointipalveluja sekä pitää yhteyttä läheisiin. Digitaaliset välineet voivat siten tukea itsenäistä elämää ja mahdollistaa aktiivisen osallistumisen yhteiskuntaan myös silloin, kun liikkuminen tai fyysinen asiointi palvelupisteissä on vaikeampaa. Samalla digitaaliset ratkaisut voivat helpottaa palvelujen saavutettavuutta erityisesti harvemmin asutuilla alueilla.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry:n selvityksessä ikääntyneiden digiosallisuudesta tarkasteltiin, miten ikääntyneet kokevat digitalisoituvan yhteiskunnan ja millaisia mahdollisuuksia heillä on osallistua digitaalisiin palveluihin. Selvityksen mukaan digiosallisuus rakentuu useista eri tekijöistä, kuten digitaaloista, palvelujen saavutettavuudesta sekä mahdollisuudesta saada tukea digitaalisten välineiden käyttöön. Tutkimuksessa korostui, että digiosallisuus ei ole pelkästään yksilön vastuulla oleva taitokysymys, vaan siihen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset rakenteet ja palvelujen suunnittelu. Mikäli digitaaliset palvelut ovat monimutkaisia tai vaikeasti käytettäviä, osa ihmisistä voi jäädä niiden ulkopuolelle.⁴³

Ikääntyneiden digiosallisuuteen vaikuttavat monet tekijät. Digitaalisten taitojen lisäksi keskeisiä tekijöitä ovat esimerkiksi käytettävissä olevat laitteet, internetyhteydet sekä mahdollisuus saada apua digipalvelujen käytössä. Monet ikääntyneet saavat digitukea esimerkiksi läheisiltä, järjestöiltä tai erilaisista digitukipalveluista. Tällainen tuki voi olla merkittävä tekijä digiosallisuuden vahvistamisessa, sillä se mahdollistaa uusien taitojen oppimisen sekä lisää luottamusta digitaalisten palvelujen käyttöön.

Toisaalta digiosallisuuden tarkastelu tuo esiin myös digitalisaation varjopuolia. Jos digitaaliset palvelut korvaavat perinteiset asiointikanavat ilman vaihtoehtoisia palvelumuotoja, osa väestöstä voi jäädä palvelujen ulkopuolelle. Ikääntyneiden kohdalla tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö vaikeutuu puutteellisten digitaalisten taitojen vuoksi. Tällöin digitalisaatio voi toimia pikemminkin syrjäyttävänä kuin osallistumista tukevana tekijänä. Digiosallisuutta voidaan siten tarkastella myös yhdenvertaisuuden ja vallan

⁴³ Valli.fi.

näkökulmasta digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Tämä näkökulma liittyy myös tämän tutkielman keskeiseen kysymykseen siitä, toimiiko digitalisaatio ikääntyneiden näkökulmasta sillanrakentajana vai syrjäyttäjänä. Digitaaliset palvelut voivat parhaimmillaan lisätä ikääntyneiden mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan ja käyttää palveluja joustavasti. Samalla ne voivat kuitenkin lisätä eriarvoisuutta, mikäli kaikkien käyttäjäryhmien tarpeita ei huomioida palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Erityisesti hyvinvointialueiden näkökulmasta on tärkeää, että palvelujen digitalisoinnissa otetaan huomioon myös ikääntyneiden digiosaaminen sekä heidän mahdollisuutensa saada tarvittavaa tukea digitaalisten palvelujen käyttöön.

Digosallisuuden vahvistaminen edellyttääkin sekä yksilöllisiä että rakenteellisia ratkaisuja. Yksilötasolla tärkeää on tarjota mahdollisuuksia digitaitojen oppimiseen sekä matalan kynnyksen digitukea. Rakenteellisella tasolla puolestaan on varmistettava, että digitaaliset palvelut ovat saavutettavia, selkeitä ja käyttäjälähtöisesti suunniteltuja. Lisäksi palvelujen rinnalla tulisi säilyttää vaihtoehtoisia asiointikanavia, jotta myös ne ihmiset, jotka eivät käytä digitaalisia palveluja, voivat osallistua yhteiskuntaan ja saada tarvitsemansa palvelut.

Ikääntyneiden digiosallisuuden tukeminen on siten keskeinen osa digitalisoituvan yhteiskunnan kehittämistä. Kun digitaaliset palvelut suunnitellaan käyttäjälähtöisesti ja ikäystävällisesti, ne voivat toimia merkittävänä sillanrakentajana palvelujen saavutettavuuden ja osallisuuden lisäämisessä. Mikäli näitä tekijöitä ei huomioida riittävästi, on kuitenkin olemassa riski, että digitalisaatio vahvistaa eriarvoisuutta ja syrjäyttää osan väestöstä digitaalisen palvelujärjestelmän ulkopuolelle.

3 Analyysi

Tässä luvussa tarkastelen Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueiden strategioita tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Tarkastelun kohteena ovat Satakunnan hyvinvointialueen strategia vuosilta 2023–2025 sekä Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia vuosilta 2026–2029. Strategioiden edustavat eri ajanjaksoja, mikä on hyvä huomioida analyysissä, sillä ne kuvaavat osittain hyvinvointialueiden kehityksen eri vaiheita. Analyysin kohteena on erityisesti se, miten ikääntyvä väestö ja heidän digiosaamisensa huomioidaan digitaalisten palvelujen kehittämisessä sekä millaisena digitalisaation rooli näyttäytyy strategisissa linjauksissa.

Analyysi perustuu strategiadokumenttien laadulliseen tarkasteluun, jossa kiinnitän huomiota strategioissa esitettyihin arvoihin, tavoitteisiin ja digitalisaatiota koskeviin linjauksiin. Tulkitseen aineistoa erityisesti digitalisaation kaksijakoisen luonteen kautta tarkastelemalla, näyttötykö digitalisaatio strategioissa enemmän palvelujen saavutettavuutta edistävänä siltanrakentajana vai mahdollisesti eriarvoisuutta lisäävänä syrjäyttävänä tekijänä.

Analyysi etenee siten, että tarkastelen ensin Satakunnan ja Pirkanmaan hyvinvointialueiden strategioita erikseen, minkä jälkeen kokoan havainnot yhteen ja vertailen niitä keskenään. Tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva siitä, miten ikääntyneiden digiosaaminen ja digiosallisuus huomioidaan strategisella tasolla sekä millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja alueiden välillä on havaittavissa.

3.1 Satakunnan hyvinvointialueen strategian analyysi

Satakunnan hyvinvointialueen strategia vuosille 2023–2025 ohjaa alueen sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä sekä toiminnan keskeisiä tavoitteita. Strategian keskeinen ajatus kiteytyy tavoitteeseen tuottaa “satavarmaa hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta lähellä ihmistä”. Strategiassa korostetaan palvelujen saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta sekä asiakaslähtöisyyttä. Tavoitteena on järjestää palvelut siten, että ne ovat asukkaille mahdollisimman helposti saatavilla ja vastaavat erilaisiin elämäntilanteisiin.⁴⁴

Strategiassa määritellään myös hyvinvointialueen keskeiset arvot, joita ovat esimerkiksi yhdenvertaisuus, inhimillisyys, ammatillisuus sekä vastuullinen uudistuminen. Näiden arvojen kautta pyritään ohjaamaan palvelujärjestelmän kehittämistä sekä henkilöstön toimintaa. Eri-tyisesti yhdenvertaisuuden korostaminen liittyy siihen, että palvelujen tulisi olla kaikkien

⁴⁴ Satakunnan hyvinvointialueen strategia, 2023-2025.

asukkaiden saatavilla riippumatta esimerkiksi asuinpaikasta, iästä tai elämäntilanteesta. Samalla strategiassa painotetaan sitä, että asiakas on palvelujen keskiössä ja palveluja kehitetään yhteistyössä eri toimijoiden, kuten kuntien, järjestöjen ja yritysten kanssa. Näitä arvoja tarkasteltaessa voidaan kuitenkin todeta, että ne jäävät strategiassa melko yleiselle tasolle, eikä niiden konkreettinen toteutuminen ikääntyneiden digipalvelujen näkökulmasta avaudu selkeästi.

Satakunnan hyvinvointialueen strategiaa tarkasteltaessa voidaan kuitenkin havaita, että vaikka edellä mainitut arvot luovat lähtökohtaisesti kuvan kaikkia väestöryhmiä huomioivasta palvelujärjestelmästä, niiden konkreettinen toteutuminen ikääntyneiden digipalvelujen näkökulmasta jää osin avoimeksi. Arvot esitetään melko yleisellä tasolla, eikä strategiassa tarkenneta, miten esimerkiksi heikommassa asemassa olevien ikääntyneiden digiosallisuutta käytännössä tuetaan.

Ikääntyvän väestön näkökulmasta strategian keskeisiä tavoitteita ovat ennaltaehkäisevien palvelujen vahvistaminen sekä palvelujen saatavuuden turvaaminen. Strategiassa korostetaan erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä omaehtoisen hyvinvoinnin tukemista.

Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että palvelujärjestelmää pyritään kehittämään siten, että ihmiset voivat mahdollisimman pitkään ylläpitää omaa toimintakykyään ja elää itsenäisesti.

Ikääntyvän väestön kasvu lisää kuitenkin samalla sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta, mikä asettaa haasteita palvelujen järjestämiselle ja resurssien kohdentamiselle tulevaisuudessa.

Tässä yhteydessä digitalisaation roolia ei kuitenkaan eritellä tarkasti ikääntyneiden näkökulmasta, mikä jättää avoimeksi kysymyksen siitä, miten esimerkiksi heikommassa asemassa olevia ikääntyneitä tuetaan digipalvelujen käytössä.

Strategiassa korostetaan myös palvelujen uudistamista ja toimintamallien kehittämistä. Uudistaminen liittyy muun muassa palvelujen digitalisaatioon sekä erilaisten uusien palvelumuotojen käyttöönottoon. Digitalisaation tavoitteena on parantaa palvelujen saavutettavuutta ja tehostaa palvelujärjestelmän toimintaa. Digitaalisten palvelujen kehittäminen voi parhaimmillaan lisätä palvelujen joustavuutta ja tarjota uusia mahdollisuuksia asioida sosiaali- ja terveyspalveluissa ilman fyysistä käyntiä palvelupisteessä. Omien havaintojeni perusteella digitalisaatio näyttääytyy strategiassa ennen kaikkea ratkaisuna palvelujärjestelmän haasteisiin, kuten palvelujen saatavuuteen ja resurssien riittävyyteen. Tämä viittaa siihen, että digitalisaatiota tarkastellaan ensisijaisesti järjestelmän näkökulmasta, ei niinkään käyttäjäryhmien erilaisten valmiuksien kautta.

Tulkitsen, että strategiassa digitalisaatio näyttäytyy ensisijaisesti sillanrakentajana retorisella tasolla, vaikka siihen liittyy myös riski ikääntyneiden näkökulmasta syrjäyttävistä vaikutuksista. Strategiassa korostetaan palvelujen yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta, mikä viittaa siihen, että palvelujen kehittämisessä pyritään huomioimaan eri asiakasryhmät. Samalla digitalisaation lisääntyminen voi kuitenkin muodostaa haasteen erityisesti niille ikääntyneille, joiden digitaidot ovat heikommat. Mikäli digitaaliset palvelut korvaavat perinteisiä asiointikanavia ilman riittävää tukea tai vaihtoehtoisia palvelumuotoja, osa ikääntyneistä voi jäädä palvelujen ulkopuolelle.

Satakunnan hyvinvointialueen strategia pyrkii kuitenkin vastaamaan tähän haasteeseen korostamalla asiakaslähtöisyyttä, yhdenvertaisuutta sekä palvelujen saavutettavuutta. Strategiassa painotetaan myös yhteistyötä eri toimijoiden kanssa sekä palvelujen jatkuvaa kehittämistä. Näiden tavoitteiden voidaan tulkita tukevan pyrkimystä rakentaa palvelujärjestelmä, joka huomioi myös ikääntyvän väestön tarpeet digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Samanaikaisesti voidaan kuitenkin todeta, että ilman tarkempia kuvauksia tuen muodoista tai vaihtoehtoisista palvelukanavista digitalisaatio voi käytännössä toimia myös syrjäyttävänä tekijänä. Näin ollen digitalisaatio voi toimia sillanrakentajana vain silloin, kun palvelujen suunnittelussa huomioidaan riittävästi ikääntyneiden digiosaaminen sekä heidän mahdollisuutensa käyttää digitaalisia palveluja.

3.2 Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian analyysi

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia ohjaa alueen sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen kehittämistä ja toimintaa. Strategian tavoitteena on turvata asukkaille toimivat ja saavutettavat palvelut sekä edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä muuttuvassa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Pirkanmaan hyvinvointialue on yksi Suomen suurimmista hyvinvointialueista, ja sen väestörakenne on monimuotoinen. Tämä asettaa palvelujen järjestämiselle erityisiä vaatimuksia, sillä palveluiden tulee vastata erilaisten väestöryhmien tarpeisiin sekä alueellisiin eroihin palvelujen saatavuudessa.⁴⁵

Strategiassa korostetaan useita keskeisiä arvoja, kuten asiakaslähtöisyyttä, yhdenvertaisuutta, vastuullisuutta sekä yhteistyötä. Asiakaslähtöisyys tarkoittaa strategian mukaan sitä, että palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan asukkaiden tarpeet ja kokemukset. Tavoitteena on, että palvelut ovat sujuvia ja helposti saavutettavia sekä tukevat ihmisten

⁴⁵ Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia, 2026-2029.

hyvinvointia eri elämäntilanteissa. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta strategia painottaa sitä, että palvelujen tulee olla kaikkien asukkaiden saatavilla riippumatta esimerkiksi iästä, asuinpaikasta tai elämäntilanteesta. Tämä näkökulma on keskeinen myös tarkasteltaessa ikääntyvän väestön asemaa palvelujärjestelmässä. Strategiaa tarkasteltaessa voidaan kuitenkin havaita, että vaikka asiakaslähtöisyys ja yhdenvertaisuus muodostavat keskeisen arvopohjan, niiden konkreettinen toteutuminen digitalisaation ja erityisesti ikääntyneiden näkökulmasta jää osin epäselväksi. Arvot esitetään melko yleisellä tasolla, eikä strategiassa tarkenneta, miten esimerkiksi ikääntyneiden erilaiset digitaaliset valmiudet huomioidaan käytännössä.

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiassa korostetaan myös palvelujen kehittämistä ja uudistamista. Digitalisaatio nähdään yhtenä keskeisenä keinona parantaa palvelujen saavutettavuutta ja sujuvuutta. Digitaalisten palvelujen avulla pyritään mahdollistamaan asiointi sosi-aali- ja terveystalveissa ajasta ja paikasta riippumatta sekä tukemaan palvelujärjestelmän tehokkuutta. Digitaalisten ratkaisujen kehittäminen voi lisätä palvelujen joustavuutta ja tarjota uusia mahdollisuuksia esimerkiksi etävastaanottojen tai sähköisten asiointipalvelujen kautta. Analyysin perusteella voidaan todeta, että Pirkanmaan strategiassa digitalisaatio esitetään vahvasti ratkaisuna palvelujärjestelmän haasteisiin. Tämä painotus on jopa korostuneempi kuin Satakunnan strategiassa, mikä heijastaa vahvaa uskoa teknologian rooliin palvelujen uudistamisessa. Strategia rakentaa kuvaa palvelujärjestelmästä, jossa asiointi on yhä enemmän ajasta ja paikasta riippumatonta.

Ikääntyvän väestön näkökulmasta digitalisaation lisääntyminen voi kuitenkin herättää myös kysymyksiä palvelujen saavutettavuudesta. Vaikka digitaaliset palvelut voivat helpottaa asiointia ja lisätä palvelujen saatavuutta, niiden käyttö edellyttää riittäviä digitaalisia taitoja sekä mahdollisuutta käyttää digitaalisia laitteita ja verkkoyhteyksiä. Strategian asiakaslähtöisyyttä ja yhdenvertaisuutta korostavat arvot viittaavat siihen, että palvelujen kehittämisessä pyritään huomioimaan eri käyttäjäryhmien tarpeet. Tämä on erityisen tärkeää ikääntyvän väestön kohdalla, sillä kaikki ikäihmiset eivät välttämättä pysty hyödyntämään digitaalisia palveluja ilman tukea. Samalla voidaan kuitenkin havaita, että strategia ei juurikaan problematisoi sitä, miten kaikki väestöryhmät pystyvät hyödyntämään näitä ratkaisuja. Ikääntyneiden näkökulma jää analyysin perusteella osin epäsuoraksi, vaikka heidän määränsä ja palvelutarpeensa ovat kasvussa.

Tulkitsen, että Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiassa digitalisaatio näyttyy vahvasti sillanrakentajana strategisella tasolla, vaikka siihen sisältyy myös riski syrjäyttävistä

vaikutuksista ikääntyneiden näkökulmasta. Strategiassa digitalisaatio nähdään ennen kaikkea palvelujen kehittämisen mahdollisuutena ja keinona parantaa palvelujen saavutettavuutta. Samalla strategian korostamat arvot, kuten yhdenvertaisuus ja asiakaslähtöisyys, viittaavat siihen, että palvelujen kehittämisessä pyritään huomioimaan myös ne väestöryhmät, joille digitaalisten palvelujen käyttö voi olla haastavaa. Näin ollen digitalisaatio voi toimia ikääntyneille sillanrakentajana vain silloin, kun palvelujen suunnittelussa huomioidaan riittävästi käyttäjien erilaiset digitaidot ja palvelujen saavutettavuus. Samanaikaisesti voidaan kuitenkin todeta, että ilman riittäviä tukirakenteita tai vaihtoehtoisia asiointitapoja digitalisaatio voi käytännössä toimia myös syrjäyttävänä tekijänä.

3.3 Strategioiden keskeiset erot ja yhtäläisyydet

Satakunnan ja Pirkanmaan hyvinvointialueiden strategioita tarkasteltaessa voidaan havaita sekä yhtäläisyyksiä että eroja siinä, miten palvelujärjestelmän kehittämistä ja digitalisaation roolia kuvataan. Molempien alueiden strategioita yhdistää pyrkimys turvata asukkaille laadukkaat ja saavutettavat sosiaali- ja terveystalvet sekä vastata väestön ikääntymisen tuomiin haasteisiin. Strategioissa korostetaan erityisesti asiakaslähtöisyyttä, yhdenvertaisuutta sekä palvelujen saavutettavuutta, jotka ovat keskeisiä periaatteita hyvinvointialueiden toiminnan järjestämisessä. Tämä viittaa siihen, että molemmat hyvinvointialueet pyrkivät strategisella tasolla huomioimaan laajasti eri väestöryhmät, mutta samalla arvot jäivät melko yleiselle tasolle ilman tarkempaa konkretisointia.

Yhteistä strategioille on myös se, että digitalisaatio nähdään tärkeänä osana palvelujärjestelmän kehittämistä. Digitaalisten palvelujen avulla pyritään lisäämään palvelujen joustavuutta ja parantamaan palvelujen saatavuutta. Sähköiset asiointipalvelut, etävastaanotot ja muut digitaaliset ratkaisut voivat mahdollistaa palvelujen käytön ajasta ja paikasta riippumatta, mikä voi helpottaa palvelujen käyttöä esimerkiksi tilanteissa, joissa fyysinen asiointi on hankalaa. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna digitalisaatio voidaan nähdä palvelujärjestelmää kehittävä tekijänä, joka voi toimia eräänlaisena sillanrakentajana palvelujen käyttäjien ja palvelujärjestelmän välillä. Samalla voidaan kuitenkin tulkita, että digitalisaatiota tarkastellaan strategioissa ensisijaisesti järjestelmän näkökulmasta, eikä niinkään eri käyttäjäryhmien erilaisten valmiuksien kautta.

Strategioiden tarkastelu osoittaa kuitenkin myös eroja painotuksissa. Satakunnan hyvinvointialueen strategiassa korostuu palvelujen järjestäminen lähellä asukkaita sekä palvelujen saavutettavuus alueellisesti. Tämä liittyy osaltaan alueen väestörakenteeseen ja maantieteellisiin

erityispiirteisiin. Pirkanmaan strategiassa puolestaan painottuvat palvelujärjestelmän sujuvuus, kehittäminen ja laajemman väestöpohjan palvelutarpeisiin vastaaminen. Pirkanmaa on väestöltään suurempi hyvinvointialue, mikä näkyy strategian painotuksissa palvelujen toimivuuden ja tehokkuuden kehittämisessä. Tätä eroa voidaan tulkita siten, että Pirkanmaalla digitalisaatio nähdään vahvemmin ratkaisuna laajemman väestöpohjan palveluhaasteisiin, kun taas Satakunnassa korostuu enemmän palvelujen saavutettavuus paikallisesti.

Tutkimuskysymysten näkökulmasta voidaan todeta, että molemmissa strategioissa ikääntyvä väestö huomioidaan osana laajempaa palvelujärjestelmän kehittämistä. Ikääntyneiden tarpeet liittyvät erityisesti palvelujen saavutettavuuteen, toimintakyvyn tukemiseen sekä hyvinvoinnin edistämiseen. Digitaalisten palvelujen kehittäminen nähdään strategioissa keinona parantaa palvelujen saatavuutta ja sujuvoittaa asiointia. Samalla digitalisaatio liitetään osittain myös palvelujärjestelmän tehokkuuden parantamiseen ja toimintatapojen uudistamiseen. Tarkastelun perusteella voidaan kuitenkin havaita, että ikääntyneiden digiosaamiseen liittyviä haasteita ei juurikaan käsitellä konkreettisella tasolla strategioissa.

Ikääntyvän väestön näkökulmasta digitalisaation lisääntyminen voi kuitenkin herättää kysymyksiä saavutettavuudesta, osallisuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Vaikka strategioissa korostetaan näitä arvoja, digitaalisten palvelujen käyttö edellyttää usein riittäviä digitaalisia taitoja sekä mahdollisuutta käyttää digitaalisia laitteita ja verkkoyhteyksiä. Kaikilla ikääntyneillä näitä valmiuksia ei kuitenkaan ole. Tämän vuoksi digipalvelujen lisääntyminen voi parhaimmillaan parantaa palvelujen saavutettavuutta, mutta samalla se voi myös muodostaa esteitä niille käyttäjille, joille digitaalisten palvelujen käyttö on haastavaa. Tämä osoittaa digitalisaation kaksijakoisen luonteen: se voi samanaikaisesti lisätä saavutettavuutta ja luoda uusia eriarvoisuuden muotoja.

Tämän tutkielman näkökulmasta tarkasteltuna strategiat luovat puitteita digitaalisten palvelujen kehittämiseksi, mutta ne eivät käsittele yksityiskohtaisesti ikääntyneiden digiosaamiseen liittyviä haasteita. Strategioissa korostetaan kuitenkin vahvasti yhdenvertaisuutta, saavutettavuutta ja asiakaslähtöisyyttä, jotka viittaavat siihen, että palvelujen kehittämisessä pyritään huomioimaan myös erilaiset käyttäjäryhmät. Näin ollen digitalisaatiota voidaan tarkastella kaksijakoisena ilmiönä: se voi toimia ikääntyneille palveluja helpottavana sillanrakentajana, mikäli palvelujen suunnittelussa huomioidaan käyttäjien erilaiset digitaidot ja tarjotaan riittävästi tukea palvelujen käyttöön. Toisaalta digitalisaatio voi muodostua myös syrjäyttäväksi

tekijäksi, jos palveluja siirretään yhä enemmän digitaalisiin kanaviin ilman, että kaikki käyttäjryhmät pystyvät hyödyntämään niitä yhdenvertaisesti.

Strategioiden vertailu osoittaa siten, että sekä Satakunnan että Pirkanmaan hyvinvointialueet pyrkivät kehittämään palveluja digitalisaation avulla, mutta samalla palvelujen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden varmistaminen on keskeinen haaste erityisesti ikääntyvän väestön näkökulmasta. Tämä korostaa tarvetta huomioida ikääntyneiden digiosaaminen sekä tarjota vaihtoehtoisia asiointitapoja myös tulevaisuudessa. Keskeinen havainto on, että strategiat rakentavat vahvaa kuvaa digitalisaatiosta palveluja kehittävänä ratkaisuna, mutta jättävät avoimeksi kysymyksen siitä, miten kaikki väestöryhmät erityisesti ikääntyneet pystyvät hyödyntämään näitä ratkaisuja käytännössä.

4 Yhteenveto

Tämän tutkielman tavoitteena oli tarkastella, huomioidaanko ikääntyvä väestö digitaalisten palveluiden järjestämisessä Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueilla sekä miten tämä näkyy alueiden strategioissa ja palveluiden järjestämisen ratkaisuihin. Lisäksi tarkasteltiin, miten palveluiden digitalisointi kytkeytyy taloudellisiin tavoitteisiin sekä miten saavutettavuus, osallisuus ja yhdenvertaisuus toteutuvat digipalvelujen suunnittelussa. Tulosten perusteella voidaan todeta, että ikääntyvä väestö tunnistetaan hyvinvointialueiden strategioissa tärkeänä palvelujen käyttäjäryhmänä, ja molemmissa tarkastelluissa strategioissa korostuvat vahvasti arvot, kuten yhdenvertaisuus, asiakaslähtöisyys ja saavutettavuus. Näiden arvojen voidaan tulkita luovan perustan sille, että myös ikääntyneiden tarpeet tulisi huomioida palvelujen kehittämisessä. Kuitenkin analyysi osoittaa, että ikääntyneiden huomioiminen jää pitkälti yleiselle ja periaatteelliselle tasolle, eikä strategioissa juurikaan eritellä konkreettisia keinoja, joilla esimerkiksi heikommassa asemassa olevien ikääntyneiden mahdollisuudet käyttää digitaalisia palveluja turvataan.

Palveluiden digitalisointi kytkeytyy strategioissa myös taloudellisiin tavoitteisiin, vaikka tätä yhteyttä ei aina tuoda esiin suoraan. Digitaalisten palvelujen kehittämistä perustellaan usein palvelujen tehostamisella, saavutettavuuden parantamisella ja resurssien tarkoituksenmukaisella kohdentamisella. Näiden tavoitteiden taustalla voidaan nähdä pyrkimys hallita kasvavia kustannuksia tilanteessa, jossa väestön ikääntyminen lisää palvelutarvetta ja samanaikaisesti työikäisen väestön määrä vähenee. Tällöin on kuitenkin olemassa riski, että taloudelliset tavoitteet ohjaavat palvelujen kehittämistä tavalla, joka ei kaikilta osin huomioi riittävästi ikääntyneiden erilaisia valmiuksia käyttää digitaalisia palveluja. Samalla saavutettavuus, osallisuus ja yhdenvertaisuus nousevat strategioissa keskeisiksi periaatteiksi, mutta niiden toteutuminen digipalvelujen suunnittelussa jää osittain avoimeksi. Vaikka strategioissa korostetaan palvelujen saavutettavuutta, ei niissä juurikaan käsitellä sitä, miten digipalvelujen käytön esteitä, kuten puutteellista digiosaamista tai laitteiden saatavuutta, käytännössä poistetaan. Aiemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että erityisesti vanhimmat ikäryhmät ovat vaarassa jäädä digitaalisten palvelujen ulkopuolelle, mikä korostaa tarvetta konkreettisille tukitoimille ja vaihtoehtoisille asiointitavoille.

Kokonaisuutena tarkasteltuna digitalisaatio näyttää hyvinvointialueiden strategioissa ennen kaikkea mahdollisuutena kehittää palvelujärjestelmää, tarjoten keinoja palvelujen saavutettavuuden parantamiseen, asioinnin sujuvoittamiseen sekä resurssien tehokkaampaan

käyttöön. Tässä mielessä digitalisaatio toimii sillanrakentajana, joka voi parhaimmillaan lisätä palvelujen saavutettavuutta ja tukea ikääntyneiden itsenäistä arkea. Samanaikaisesti tutkielma osoittaa, että digitalisaatioon liittyy myös merkittäviä haasteita ja riskejä erityisesti ikääntyvän väestön näkökulmasta. Mikäli digipalvelujen kehittämisessä ei riittävästi huomioida käyttäjien erilaisia valmiuksia, voi digitalisaatio johtaa palvelujen saavutettavuuden heikkenemiseen osan väestöstä kohdalla. Tällöin digitalisaatio ei toimi sillanrakentajana vaan pikemminkin syrjäyttävänä tekijänä, joka voi lisätä eriarvoisuutta palvelujen käytössä.

Tarkastelun perusteella voidaan todeta, että strategioiden tasolla digitalisaatio näyttäytyy pääasiassa positiivisena ja kehitystä tukevana ilmiönä, kun taas analyysi tuo esiin myös sen käytännön toteutukseen liittyvät jännitteet ja haasteet. Tutkielman keskeinen johtopäätös on, että digitalisaation rooli hyvinvointialueiden palvelujärjestelmässä ei ole yksiselitteinen, vaan se voi toimia sekä sillanrakentajana että syrjäyttäjänä riippuen siitä, miten palveluja suunnitellaan ja toteutetaan käytännössä. Tutkimuskysymykseen vastaten voidaan todeta, että ikääntyvä väestö huomioidaan strategioissa pääasiassa yleisellä ja arvopohjaisella tasolla, mutta konkreettiset toimenpiteet digiosaamisen tukemiseksi ja digiosallisuuden varmistamiseksi jäävät puutteellisiksi. Näin ollen strategiat tunnistavat ongelman, mutta eivät vielä täysin ratkaise sitä.

Jatkossa olisi tärkeää tutkia tarkemmin sitä, miten hyvinvointialueiden strategiat toteutuvat käytännön palveluissa sekä millaisia kokemuksia ikääntyneillä on digitaalisten palvelujen käytöstä. Lisäksi olisi hyödyllistä tarkastella, millaiset konkreettiset ratkaisut tukevat parhaiten ikääntyneiden osallisuutta digitalisoituvassa palvelujärjestelmässä. Näin voidaan paremmin varmistaa, että digitalisaatio ei lisää eriarvoisuutta, vaan tukee kaikkien väestöryhmien yhdenvertaista osallistumista palveluihin. Tämä korostaa sitä, että digitalisaation kehittämisessä ei riitä pelkkä strateginen linjaus, vaan tarvitaan myös käytännön tasolla toteutettavia ratkaisuja, jotka huomioivat eri käyttäjäryhmien tarpeet.

Lähteet.

Tutkimusainesto:

Pirkanmaan hyvinvointialue. 2026. Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia 2026–2029.

<https://www.pirha.fi/documents/2739855/3739880/Pirkanmaan+hyvinvointialueen+strategia.pdf/0a06821c-ce1e-5da9-43c4-5fd4e6b6a74c?t=1771487664800>

Satakunnan hyvinvointialue. 2023. Satakunnan hyvinvointialueen strategia 2023–2025.

https://satakunnanhyvinvointialue.fi/wp-content/uploads/2023/03/sha_strategia_20232025.pdf

Kirjallisuus:

Kaikki lähteet tarkastettu 6.5.2026.

Kiander J. & Lönnqvist H. 2002. *Hyvinvointivaltio, sosiaalipolitiikka ja taloudellinen kasvu.*

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/2bf7f3cc-8cd2-4aa7-804e-a917b9b2cf07/content>

Korpela, V. 2025. *Signing in to society: Reflections on digital skills, support, and inclusion in later life.* Jyväskylän yliopisto. https://converis.jyu.fi/converis/portal/detail/Publication/272971595?lang=fi_FI

Myllymäki H & Mähönen H. 2025. *Ikäystävällistä digitalisaatiota palvelumuotoilun avulla.*

<https://lehti.seamk.fi/verkkolehti/ikaystavallista-digitalisaatiota-palvelumuotoilun-avulla/>

Public Health. *Terveys- ja hoitoalan digitaaliset ratkaisut.* https://health.ec.europa.eu/ehealth-digital-health-and-care/digital-health-and-care_fi

Sosiaali- ja terveysministeriö. *Digitalisaatio.* <https://stm.fi/hyvinvointialueet>

Sosiaali- ja terveysministeriö. *Hyvinvointialueet.* <https://stm.fi/hyvinvointialueet>

Sosiaali- ja terveysministeriö. *Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030.* <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/3e6ac996-db10-40e6-8174-2e6d108abd3c/content>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2025. *Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation pitkän aikavälin mahdollisuudet: Työryhmän loppuraportti.* Sosiaali- ja terveysministeriö.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/f7131c30-dd29-463d-9051-90569f3d6f0d/content>

Suomenmaa.fi. 2025. *Mitä tehtäviä kunnat hoitavat? – Mitkä tehtävät kuuluvat hyvinvointialueille?* <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/mita-tehtavia-kunnat-hoitavat-mitka-tehtavat-kuuluvat-hyvinvointialueille/>

THL-blogi. 28.5.2024. *Osallisuustieto tukee sosiaalipalvelujen vaikuttavuutta hyvinvointialueella.* <https://blogi.thl.fi/osallisuustieto-tukee-sosiaalipalvelujen-vaikuttavuutta-hyvinvointialueella/>

THL-blogi. 5.11.2019. *Sosiaali- ja terveydenhuollon digipalvelut voivat syrjäyttää haavoittuvia ryhmiä – saadaanko kaikki pidettyä mukana?* <https://blogi.thl.fi/sosiaali-ja-terveydenhuollon-digipalvelut-voivat-syrjayttaa-haavoittuvia-ryhmiä-saadaanko-kaikki-pidettya-mukana/>

THL-blogi. 13.3.2026. *Ikääntyminen.* <https://blogi.thl.fi/ikaantyminen/>

THL-blogi. 14.7.2023. *Mahdollisuudet digiasiointiin sosiaali- ja terveydenhuollossa vaihtelevat – opastusta digitaalisten palveluiden käyttöön tarvitaan.* <https://blogi.thl.fi/mahdollisuudet-digiasiointiin-sosiaali-ja-terveydenhuollossa-vaihtelevat-opastusta-digitaalisten-palveluiden-kayttoon-tarvitaan/>

Tilastokeskus. 2024. *Väestöennuste.* <https://stat.fi/fi/tilasto/vaenn>

Tilastokeskus. *Väestö ja yhteiskunta.* <https://stat.fi/fi/tilastot/tietoa-teemoittain/suomi-lukuina/vaesto-ja-yhteiskunta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2024. *Hyvinvointivaltio.* <https://thl.fi/data-ja-tilastot/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen/hyvinvointialueet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). *Ikääntyneet ja digitaidot.* <https://thl.fi/ohjeita-ammattilaisille>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Tammi.

Tiilikainen E. & Varjakoski H. 2025. Tutkimus: *Vanhimmat ikäryhmät ovat vaarassa jäädä digitaalisten terveyspalveluiden ulkopuolelle.* Itä-Suomen yliopisto. <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/tutkimus-vanhimmat-ikaryhmat-ovat-vaarassa-jaada-digitaalisten-terveyspalveluiden-ulkopuolelle>

VALLI ry. 2023. *Digiraati – tietoa ammattilaisille.* <https://www.valli.fi/tyomuotomme/ika-tekniologiakeskus/digiraati-tietoa-ammattilaisille>

VALLI ry. 2023. *Yli 75-vuotiaiden kokemukset digitaalisista sosiaali- ja terveyspalveluista*. <https://www.valli.fi/wp-content/uploads/2023/10/Yli-75-vuotiaiden-kokemukset-digitaalisista-sosiaali-ja-terveyspalveluista.pdf>

Valtioneuvosto. Etusivu. <https://valtioneuvosto.fi/etusivu>

Valtiovarainministeriö. 2023. *Tietojenvaihdon parantaminen kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistöiminnassa: Työryhmämuistio*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/f941b4bd-3989-4a17-83a7-b1a266096c0d>

Valtiovarainministeriö. *Hyvinvointialueiden tehtävät ja toiminta*. <https://vm.fi/hyvinvointialueiden-tehtavat-ja-toiminta>

Valtiovarainministeriö. *Julkisen hallinnon digitalisaatio*. <https://vm.fi/digitalisaatio>

Yhteiskuntaorientaatio. *Ikääntyneen terveys ja hyvinvointi*. <https://yhteiskuntaorientaatio.fi/fi/oppimateriaali/terveys-ja-hyvinvointi/ikaantyneen-terveys-ja-hyvinvointi>

Yrittäjät.fi. *Hyvinvointialueet*. <https://www.yrittajat.fi/tietoa-meista/vaikuttaminen-ja-tavoitteet/hyvinvointialueet/>